

Điều chỉnh QHC
TP Nam Định đến năm 2030

ĐỊA PHƯƠNG HÓA ĐỂ NÂNG CAO NĂNG LỰC CẠNH TRANH

ĐIỀU CHỈNH PHẠM THỊ HUỆ LINH

Viện Kiến trúc Quy hoạch Đô thị và Nông thôn - Bộ Xây dựng

Với tiềm năng là đô thị trung tâm vùng Nam sông Hồng, thành phố Nam Định mang rất nhiều các giá trị lịch sử, văn hóa đặc trưng tâm cổ quốc gia, cần xây dựng cho được các chiến lược phát triển để hiện thực hóa công tác quy hoạch góp phần đánh thức tiềm năng còn “ngủ yên” trên cơ sở tận dụng các lợi thế như tuyên ngôn “địa phương hóa để nâng cao năng lực cạnh tranh - cơ hội của các nước đang phát triển trong Thế kỷ 21” của Chương trình Nghị sự Agenda 21 của Liên hiệp quốc năm 2000.

▲ Tổng thể hiện trạng không gian hồ Truyền thống TP. Nam Định

Với các kết quả ban đầu, Đồ án Điều chỉnh quy hoạch chung thành phố Nam Định đến năm 2030 góp phần là một trong những động lực căn bản tạo ra các lợi thế cạnh tranh, thúc đẩy vai trò và sự phát triển của đô thị và cả tỉnh.

PHÁT TRIỂN VỚI VAI TRÒ ĐÔ THỊ TRUNG TÂM VÙNG NAM ĐỒNG BẮNG SÔNG HỒNG

Trong lịch sử, vùng Nam sông Hồng vốn là một khái niệm mang nhiều ý nghĩa về phong thủy, cảnh quan, phong tục, văn hóa, sản vật. Theo ý nghĩa truyền thống, vùng này là một vùng lúa nước quan trọng

nhất về cả sản lượng lẫn văn hóa của Đồng bằng Bắc bộ, trong đó Nam Định luôn giữ vai trò trung tâm địa lý cũng như văn hóa truyền thống.

Hiện nay, các mối liên kết nội vùng đã được tổ chức khá tốt, đặc biệt là thông qua quốc lộ 10 và quốc lộ 21. Hiện trạng và định hướng phát triển về hạ tầng kỹ thuật cho thấy, Nam Định đang và sẽ được bổ sung các hạ tầng giao thông quan trọng để kết nối tốt hơn với Thủ đô Hà Nội, với hành lang kinh tế ven biển Bắc Bộ cũng như với trục đồng trục phát triển Bắc - Nam của toàn quốc. Việc hoàn thành sớm và hoạch định tốt chiến lược phát triển hệ thống giao

thông sẽ là điều kiện tốt để tăng cường tình kết nối vùng, thúc đẩy giao thương và phát triển kinh tế. Các dự án nâng cấp mạng lưới quốc lộ và tỉnh lộ (tuyến đường cao tốc Cầu Giẽ - Ninh Bình qua địa bàn tỉnh chiều dài khoảng 21km; tuyến đường bộ Phủ Lý - Nam Định trước năm 2015; mở rộng quốc lộ 21 đoạn Nam Định - Hải Thịnh dài 60 km; Xây dựng đường quốc lộ ven biển đoạn Thanh Hóa - Ninh Bình - Nam Định - Thái Bình - Hải Phòng - Quảng Ninh sau năm 2010; và một số các tuyến giao thông quan trọng khác. Nghiên cứu, xây dựng đường vành đai 3 của thành phố Nam Định. Chọn trục giao thông chính huyết mạch và các nút giao thông quan trọng ra vào thành phố với quy mô hiện đại tương xứng với đô thị loại I. Nâng cấp, mở rộng mạng lưới giao thông các thị trấn, nhựa hoá hoặc bê tông hoá đường giao thông nông thôn trên địa bàn toàn tỉnh. Đầu tư quy hoạch và xây dựng mới các tuyến vận tải đường sắt nội vùng và liên vùng. Đầu tư cải tạo, nâng cấp và xây dựng mới hệ thống cảng biển, cảng sông, bến bãi bốc xếp hàng hoá. Di chuyển cảng sông Nam Định ra khỏi trung tâm thành phố, cải tạo, nâng cấp cảng sông Nam Định cũ thành cảng hành khách, du lịch. Đầu tư xây dựng cảng mới hiện đại, quy mô, đáp ứng yêu cầu và nhiệm vụ mới. Để phát huy rõ hơn vai trò là trung tâm của vùng Nam đồng bằng Sông Hồng, định hướng lớn nhất trong công tác quy hoạch là kết nối Nam Định thành thể chân vạc với trục phát triển kinh tế Hà Nội - Hải Phòng - Hạ Long phía Bắc. Tuy nhiên, để đạt được, trong tương lai cần có những chiến lược phát triển kinh tế rất rõ ràng, tập trung vào một số ngành mũi nhọn tránh dàn trải, có khả năng khuếch tán cao. Ưu tiên phát triển các ngành công nghiệp mà sản phẩm của nó có thị trường tương đối ổn định và hiệu quả cao; các ngành công nghiệp có thể mạnh về nguồn nguyên liệu (công nghiệp chế biến nông sản thực phẩm), lao động (dệt may, da giày...). Phát triển mạnh ngành công nghiệp cơ khí, điện tử và gia công kim loại trở thành ngành công nghiệp trọng điểm, với các sản phẩm mũi nhọn như: đóng mới, sửa chữa tàu, thuyền, sản xuất lắp ráp ôtô các loại, sản xuất hàng cơ khí xuất khẩu, cơ khí tiêu dùng, cơ khí phục vụ nông nghiệp, cơ khí xây dựng. Cùng đó, phát triển các nghề và làng nghề truyền thống, mở rộng dần quy mô sản xuất sang khu vực lân cận. Quy hoạch xây dựng cơ sở sản xuất tập trung, kết hợp với phân tán ở các hộ gia đình. Từng bước giải quyết tất

vấn đề môi trường, đời sống nhân dân tại các làng nghề. Tăng hỗ trợ từ ngân sách để xây dựng kết cấu hạ tầng, giúp các làng nghề phát triển.

Công tác quy hoạch cần lồng ghép định hướng trao đổi thông thương với các đô thị lớn Hà Nội, Hải Phòng chứ không khép kín như một trung tâm tổng hợp đa ngành. Như vậy, nên tận dụng đường giao thông kết nối sử dụng cảng Hải Phòng, Quảng Ninh để tiết kiệm chi phí đầu tư xây dựng cảng biển. Trong chiến lược kinh tế chung của tỉnh, vùng ven biển có cũng nắm giữ vai trò hết sức quan trọng. Cần nghiên cứu và định hướng rõ các chiến lược trung và dài hạn khai thác khu vực ven biển này trong tổng thể và các điểm kết nối với đô thị trung tâm.

Với dân số hiện trạng khoảng 250.000 người, tương quan dân số giữa Nam Định và Hà Nội đã thay đổi một cách cơ bản giữa thời Pháp thuộc và hiện tại. Theo các số liệu thống kê trong quá khứ, cũng như những suy luận logic về chiến lược kinh tế, rất khó để Nam Định đột phá phát triển lên thành đại đô thị hàng triệu dân, tuy quy mô vẫn có thể lớn hơn các đô thị khác trong vùng. Khái niệm phát triển Nam Định thành trung tâm vùng không phải trên góc độ quy mô diện tích và dân số đơn thuần mà phải là đô thị tiên phong về hoạt động kinh tế bằng những hoạt động thực sự nổi trội, có sức thuyết phục đối với các thị trường khác trong vùng và tác động thúc đẩy trong toàn vùng.

Trong bối cảnh luân chuyển quốc tế của kinh tế thế giới, nguồn đầu tư chủ yếu dồn vào các điểm thị trường lớn, thường là những vùng đô thị đông dân, trong khi đó các thành phố nhỏ ngày càng khó thu hút đầu tư. Ví Nam Định không có định hướng trở thành một đại đô thị thứ 2 bên cạnh Hà Nội, nên chiến lược hiệu quả nhất là trở thành một bộ phận hữu cơ của vùng kinh tế Hà Nội. Đây là chiến lược phát triển theo ngành dọc, khai thác những phân khúc thị trường của vùng Hà Nội kết hợp với vai trò là một trung tâm phục vụ cho một số nhu cầu nội bộ của vùng phía Nam sông Hồng. Riêng trong lĩnh vực dịch vụ trực tiếp thì theo quy luật phân bố của Christaller, Nam Định có thể đóng vai trò trung tâm nhờ vị trí địa lý ở trung tâm của mình.

PHÁT TRIỂN DỰA TRÊN ĐẶC ĐIỂM ĐỊA LÝ VÀ CƯ DÂN LÂU ĐỜI

Từ xa xưa, trong bản đồ tỉnh Nam Định thời Nguyễn - Đồng Khánh, hệ thống sông

nước là yếu tố chính tạo nên đặc điểm địa mạo cũng như đánh dấu ranh giới và các vùng sinh thái tỉnh Nam Định. Không chỉ những sông chính mà toàn bộ các sông, lạch nhỏ cũng rất quan trọng, tạo nên một tổng thể thủy lợi rất hoàn chỉnh. Các phân tích về điều kiện tự nhiên cho thấy, khu vực phía Nam sông Đào là vùng nông nghiệp quan trọng và có nhiều lợi thế, đòi hỏi cần nhắc thận trọng với các định hướng phát triển của đô thị. Trong quá trình quy hoạch phát triển đô thị Nam Định, cần xác định và nhận diện rõ các yếu tố đầu vào về đặc điểm vị trí địa hình, phân bố dân cư như: hệ thống mặt nước hiện trạng, phân bố quỹ đất nông nghiệp trong khu vực trung tâm và ven đô, mật độ dân cư cao tại các phường nội thị - khoảng 20.000 người/km² - đạt mật độ tối ưu, tạo hiệu quả tích hợp trong đô thị, hiện trạng sử dụng đất đai và các cấu trúc đô thị cùng với các vấn đề đô thị của từng cấu trúc.

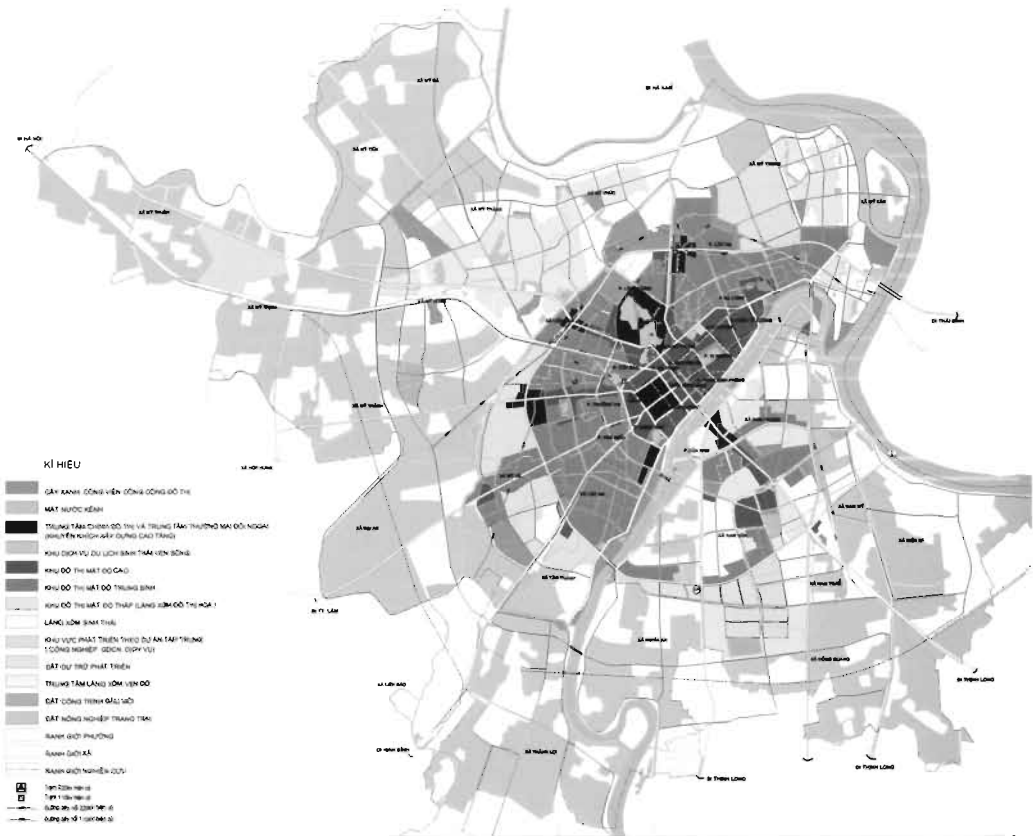
QUY MÔ PHÁT TRIỂN KHẢ THỊ CÁN VỚI HIỆU QUẢ SỬ DỤNG ĐẤT

Quy mô đô thị, gồm quy mô dân số và đất đai được dự báo theo phương án dung hòa giữa thực tế tăng trưởng không cao về quy mô trong những năm qua và những dự kiến, định hướng tăng trưởng mạnh trong những năm tới. Quy mô dân số chính thức của khu vực nội thành được dự báo tăng từ 195.000 người năm 2009 lên 260.000 người vào năm 2015 và 340.000 người vào năm 2025. Quy mô đất đai được dự báo với chỉ tiêu 120m²/người, tổng nhu cầu đất xây dựng đô thị là khoảng 4.100 ha. Đối với các quỹ đất dự trữ phát triển dọc đường nối Phủ Lý - Nam Định và phía Nam sông Đào, nhấn mạnh yêu cầu chỉ phát triển các khu chức năng phi nông nghiệp phục vụ cho hoạt động kinh tế, dịch vụ, đào tạo... có tác dụng tạo động lực phát triển đô thị, không phát triển mới đất ở trong các khu vực này.

PHÁT TRIỂN ĐÔ THỊ BÊN VÙNG

Các chiến lược phát triển là các nguyên tắc nền tảng, được sử dụng để định hướng, khuyến khích và kiểm soát các hoạt động phát triển đô thị. Theo đó, vừa đảm bảo tính nguyên tắc, để đô thị phát triển theo những mục tiêu chung, đồng thời tạo điều kiện cho đô thị linh hoạt đáp ứng những nhu cầu xã hội luôn biến đổi thông qua sự linh hoạt vào các chức năng, quy mô (thậm chí cả hình thái kiến trúc đối với một số khu vực) khi triển khai các dự án cụ thể - là các bộ phận cấu thành, được lập dần vào khung cấu trúc không gian đã xác định.

Về kinh tế xã hội: Thực hiện định

▲ Sơ đồ tổ chức không gian Đô thị Điều chỉnh QHC TP. Nam Định đến năm 2030

hướng phát triển là trung tâm công nghệ nông nghiệp, công nghệ sinh học, tiếp tục đẩy mạnh vai trò trung tâm chế biến thực phẩm, dệt may. Đồng thời phát triển thành trung tâm du lịch văn hóa xã hội với các bước thực hiện nâng cấp các đô thị và cả tỉnh thành một vùng du lịch đa dạng. Các lĩnh vực sản xuất kinh tế khác như: nông nghiệp, công nghiệp, thủ công nghiệp, các loại dịch vụ khác đều góp phần phục vụ du lịch. Phát huy giá trị lịch sử thành thương hiệu như văn hóa đền Trần, chợ Viềng và các phủ, đền... Cách tận tạo, khai thác, phát huy các giá trị văn hóa này đảm bảo không làm lu mờ ý nghĩa và không làm suy giảm giá trị gốc của di tích và các hoạt động văn hóa.

Với thành phố Nam Định, việc phát triển nên đi theo các hướng chính, tăng mạnh cơ cấu tỷ trọng dịch vụ, đẩy mạnh chuyển dịch cơ cấu kinh tế. Hoàn chỉnh hệ thống

thương mại, kết hợp giữa phát triển thương mại tại khu vực đô thị với phát triển thị trường nông thôn, phát triển các chợ đầu mối để thu mua sản phẩm của người nông dân, tạo điều kiện thuận lợi cho phát triển các siêu thị, trung tâm thương mại tại thành phố Nam Định và các trung tâm huyện lỵ, thị trấn... quy hoạch và nâng cấp hệ thống chợ nông thôn. Hình thành các cụm thương mại - dịch vụ tại khu vực có vị trí giao lưu thuận lợi, có thể kết nối với các vùng sản xuất nông nghiệp hàng hoá tập trung hoặc gần với các khu, cụm công nghiệp.

Gây dựng thương hiệu đô thị sáng tạo cũng là một yếu tố quan trọng và bền vững, là điều kiện thuận lợi để giữ chân giới trẻ năng động, từ đó tạo ra những lợi thế thực sự về kinh tế. Đẩy mạnh vai trò là trung tâm đào tạo nghề, biến đây thành một thể mạnh của thành phố. Bên cạnh việc đầu tư phát triển một số trường đại học, tập trung

đầu tư vào dạy nghề chất lượng cao, cung cấp dịch vụ không chỉ cho vùng Nam sông Hồng, mà cho cả khu vực Hà Nội. Quy hoạch nâng cấp các trường đào tạo bậc Cao đẳng lên Đại học. Thành lập thêm các trung tâm dạy nghề, trung cấp nghề đạt chuẩn để đáp ứng nhu cầu lao động có trình độ chuyên môn kỹ thuật cao cho địa phương và phục vụ xuất khẩu lao động.

Hướng tới đẩy mạnh tốc độ đô thị hoá, mở rộng các khu đô thị hiện có và xây dựng thêm một số khu đô thị mới. Khu đô thị mới phải gắn với phát triển các khu công nghiệp, đầu mối giao thông, các trung tâm thương mại, dịch vụ. Quy hoạch cụ thể để tập trung nguồn lực, đặc biệt là nguồn lực từ các tập đoàn kinh tế lớn, các nhà đầu tư trong và ngoài nước vào xây dựng cơ sở vật chất - kỹ thuật nâng cấp đô và các thị trấn, thị tứ.

Về cảnh quan môi trường: Tạo bản sắc đô thị gắn với hệ thống cấu trúc mặt nước. Nhấn mạnh vào hệ thống sông. Tôn tạo, khai thác các hồ lớn làm điểm nhấn, phát huy bản sắc đô thị. Duy trì và phát triển hệ thống ao đầm, phát huy khả năng điều tiết nước của địa hình, đồng thời phát huy bản sắc riêng cho dạng nhà vườn Nam Định ở vùng ven và ngoại ô. Nối kết hệ thống kênh rạch, sử dụng làm cảnh quan và thoát nước. Phát huy một trong những bản sắc cảnh quan đô thị của TP. Nam Định là hệ thống giao thông đi ven kênh mương và ven hồ. Ngoài khu vực nội thành cũ và một số khu vực dọc đường QL10, quy hoạch các khu trung tâm mới đều phải được gắn với không gian mặt nước.

Xây dựng đô thị công viên và công viên đô thị, xen lẫn hệ thống các không gian mở (hồ, ao, công viên, quảng trường), tuyến xanh (đường giao thông có trồng cây xanh, kênh mương) hài hòa vào cấu trúc đô thị, tạo ấn tượng đặc sắc của đô thị xanh. Tổ chức các cấu trúc đô thị có hướng mở và kết nối tốt đa với các không gian mở công cộng.

Phát triển các vùng đặc sản trên cơ sở quy hoạch toàn bộ khu vực ngoại thành chủ yếu sản xuất lúa nước. Trong đó có những vùng cảnh quan đặc sản như làng hoa, làng cây cảnh, cây ăn quả, chim cả cảnh, các làng nghề... với ranh giới và bản sắc cảnh quan đa dạng, hấp dẫn, được chi rõ trên bản đồ du lịch. Quy mô của các làng này có thể không quá lớn - chỉ là dạng mô hình thu nhỏ, đại diện cho rất nhiều các làng nghề trong tỉnh cũng như vùng Nam đồng bằng sông Hồng, là nơi giới thiệu sản phẩm, giao lưu trao đổi hàng hóa, công nghệ kết hợp với không gian du lịch sinh thái.

Về không gian xây dựng đô thị: Phát triển đô thị đa tâm kết nối bởi các trục động lực phát triển. Phát triển đô thị đa bản sắc tạo bức tranh đô thị có tổ chức, nhưng đa dạng về bản sắc, thông qua việc làm đậm nét bản sắc trong nội bộ từng khu vực và nhấn mạnh ranh giới giữa các khu vực có cấu trúc đô thị khác nhau hiện nay, cũng như phát triển mới. Tập trung phát triển đô thị phía Bắc sông Đào tới sông Vĩnh Giang. Hạn chế phát triển đô thị, chỉ đan xen một số khu chức năng đô thị tập trung trong không gian sinh thái phía Nam sông Đào. Quy hoạch phát triển công nghiệp và các chức năng có tính chất hướng ngoại hai bên đường QL10 để đảm bảo được sự phát triển bền vững cho thành phố trong tương lai, có thể linh hoạt chuyển đổi mục

đích từ công nghiệp sang thành khu đô thị, cao ốc văn phòng, thương mại... Ưu tiên phát triển công nghiệp sạch. Tối ưu hóa hệ thống giao thông: Phân cấp hệ thống giao thông mạch lạc, đảm bảo mặt cắt và mật độ phù hợp cho từng cấp.

Với từng cấu trúc đặc trưng của đô thị Nam Định, bảo tồn và phát huy một số cấu trúc tiêu biểu, có thể mang lại những giá trị mới trên nền tảng truyền thống cho thành phố.

Khu trung tâm đô thị mới tại khu vực nhà máy dệt, nhà máy dệt lụa cũ, khai thác giá trị quỹ đất với dạng tổ hợp công trình quy mô lớn kết hợp nhiều không gian quảng trường công cộng, tạo một trung tâm động lực phát triển mới trong lòng khu đô thị cũ, một trung tâm giao lưu sầm uất. Giữ lại một số chi tiết mang dấu ấn lịch sử của khu vực trong thời kỳ là trung tâm công nghiệp dệt. Tối đa hóa khả năng kết nối các trục đường chính đô thị với khu trung tâm này, tạo linh hướng tâm rõ nét.

Đối với không gian quanh hồ Truyền Thống: Tổng diện tích hiện trạng là 47 ha, sau khi quy hoạch cải tạo còn khoảng 33ha. Thực hiện nạo vét hồ để tăng khả năng điều hòa nước mưa, từ cao độ 0,2 - 0,5m hiện nay thành cao độ tương ứng 2,1m đến 2,5m như các khu vực lân cận. Một trong những chiến lược cơ bản nhằm tăng giá trị đô thị của Nam Định là việc sử dụng đất đai một cách hợp lý xung quanh hồ Truyền Thống, đưa khu vực này thành khu trung tâm mới, đóng góp xứng đáng vào tổ chức không gian cũng như hoạt động đô thị. Xây dựng mới đường giao thông chính khu vực quanh hồ, kết hợp với một số không gian quảng trường nhỏ về phía hồ. Tăng cường tối đa các kết nối từ các khu vực lân cận và từ các tuyến đường chính ra hồ. Tổ chức một số dãy phố mới (có thể bao gồm cả các công trình dạng liên kết quy mô linh hoạt), thuận lợi để tổ chức các hoạt động dịch vụ về phía giáp khu dân cư hiện hữu. Đối với các khu dân cư hiện hữu, quy hoạch chi tiết để cải tạo nâng cấp môi trường sống. Khuyến khích hợp khối xây dựng công trình, bổ sung các công trình dịch vụ đô thị, dành ra các không gian trống công cộng. Trong các dự án phát triển mới, cải tạo, chuyển đổi chức năng hoặc thay đổi hình thái kiến trúc các khu vực này, có diện tích đất từ 1.000m² trở lên, yêu cầu phải dành tối thiểu 10% diện tích đất cho vườn hoa - quảng trường công cộng.

Khu vực cảng sông: Tổ chức thành quảng trường công cộng kết hợp dịch vụ

nhỏ ven sông. Xây dựng quảng trường công cộng ở cốt tầng 2, kết nối các công trình dọc tuyến phố ven sông với mặt đề tả sông Đào, tạo điều kiện sử dụng thuận lợi không gian công cộng, đường dạo dài xây dựng trên mặt đề, đồng thời kết nối được với các công trình dịch vụ phía trong đề, tạo điều kiện khai thác tốt hơn tuyến đường đề hiện nay, khai thác cảnh quan ven sông.

Các khu dân cư hiện hữu, phát triển các đô thị sinh thái phía Nam sông Đào: Bảo tồn các khu làng hiện hữu hai bên đề có cảnh quan đẹp. Giữ lại một số không gian trồng hoa, cây cảnh, đồng thời, cải tạo, nâng cao chất lượng môi trường sống các khu dân cư hiện hữu theo hướng đô thị sinh thái. Tiếp tục phát huy và nâng cao giá trị cảnh quan sinh thái của các khu vực này, đặc biệt là khu vực ven đề. Chỉ cho phép mở rộng đất ở để đáp ứng nhu cầu của dân số tăng tự nhiên. Khi mở rộng các khu dân cư hiện hữu, cần giữ được những đường nét ranh giới mềm của làng bằng cách xây các tuyến đường bao quanh khu vực phát triển mới, trồng cây xanh và chỉ xây dựng trong giới hạn từ đường bao đến khu vực làng hiện hữu, giữ lại không gian sinh thái nông nghiệp ở một phía.

Các khu làng ven đô, lân cận khu trung tâm đô thị và các khu trường chuyên nghiệp phía Nam sông Đào được cải tạo trên cơ sở cấu trúc đường giao thông hiện trạng, xen cây một số chức năng đô thị mới. Cần đảm bảo nâng cấp hạ tầng kỹ thuật và giữ lại các ao, hồ nhỏ là đặc trưng của các khu vực này.

Trước một đô thị giàu truyền thống văn hóa, lịch sử, có nhiều giá trị cảnh quan sinh thái và đô thị như Nam Định, đồ án Điều chỉnh Quy hoạch chung thành phố Nam Định đến năm 2030 đã nỗ lực đưa ra các giải pháp quy hoạch vừa đáp ứng được các yêu cầu của ngôn ngữ quy hoạch đương đại - mang tính chiến lược (chính sách/nguyên tắc) và cấu trúc (không gian vật thể trọng điểm), vừa dung hòa với ngôn ngữ quy hoạch truyền thống tại Việt Nam, để trở thành một công cụ quản lý phát triển đô thị hữu hiệu cho TP. Nam Định trong giai đoạn trước mắt cũng như trong tương lai lâu dài. Hy vọng rằng, những giá trị đô thị trọng tâm mà đồ án đã đặt ra thông qua các cấu trúc đô thị đặc trưng, cùng với sự quyết tâm thực hiện của chính quyền địa phương, sẽ mang lại cho thành phố những diện mạo và giá trị đô thị mới trên nền tảng truyền thống và bản sắc.